

Gulliver Szikra János:
Majomországban *Közép-európai nyár*,
 Hitel Könyvműhely
 – Nemzeti Kultúraért
 Alapítvány, 2012.

Az *átkozott-áldott* Bácsalmásról származó Szikra János harminchat év terméséből válogatta össze verseit *Közép-európai nyár* című kötetébe, amely tíz ciklust felölelve kalauzolja át olvasóit a költő pályájának árkaiban és kaptatóiban, átlépve a delejező idő hátrahagyott romjait és törmelékeit. Megzabolázott erejű vesszőfutás ez, indulatokkal, szenvedélyekkel terhes erőltetett menet, amelyet mindvégig a távollatlanság érzete kísér: „már csak a sólymok szemének hiszek / az üres tenyérrel közeledőnek / s annak az útnak / mely nem akar elvezetni sehová” (*Üres tenyérrel*).

A költeményekké sűrűsödött tapasztalat, illetve élményanyag mégsem csupán a kiúttalanságot tükrözi, inkább a történelmi balsors útvesztőjét, valamint az egyéni boldogulás zsákutcáját futtatja össze, hogy az eltévedt lélek végül önmagába fordulva találjon rá az egyetlen lehetséges és érvényes irányra: a belül megélt szabadság keresztútjára. Nem hiába kerül elő oly sokszor a tékozló fiú bibliai története, hisz a Szikra-féle „önkéntes száműzöttség” lírája a szülőföldhöz való visszatérés hívószavait visszhangozza.

„eltűnni? / igen! / de hová? / a moslékos vályúk hajtúkanyarában síkos az út / a moslékos vályúk hajtúkanyarában karikát fűznek orrodba / a moslékos vályúk hajtúkanyarában malacsikolyba fullad a zsol-tár / visításokon orra buksz – / jó étvágyat tékozlófiú! / hazataláltál? / mire vársz? / zabálj! - - -” – szól a *Fekete doboz* című szabadvers néhány sora.

Alapvetően önmegszólító szövegekről van szó, mégis közösségivé avatott, bizonyos értelemben képviselői költészetéről beszélhetünk, amely egyszerre sorolható az úgynevezett népies irányzathoz és az avantgárd modernség egy sajátos válfajához. Szellemi társként Buda Ferencet, Csoóri Sándort, Nagy Lászlót, Szilágyi Domokost, Takács Imrét, Tódor Jánost, Tornai és Utassy Józsefet nevezhetnék meg, de József Attila vagy Ady hatása is letagadhatatlan. Hozzá kell tennünk, hogy kimondottan közép-kelet-európai és magyar költő, aki a könyvben megszólal. Nem véletlen a kötetcímbe emelt tér-idő megjelenítése sem, hiszen aki ezen a körülhatárolt kontinuumon és a hozzá tartozó közösségen kívül áll, annak érthetetlennek

tűnhetnek a versek közéleti-közérzeti kitételei – ahogy erre a költő is utal a válogatás utolsó művében, a *rothadtan párálló széttárt pávafarokban*: „(ön most szikra jános rothadtan párálló széttárt pávafarok / című versét olvassa / ahelyett hogy saját gordiuszi gondjain töprengene / az én költeményemmel bíbelődik / amely meglehet érthetetlen a múlt ismerete nélkül / ezért önre testálom reménytelen tisztelettel a továbbiakat)”.

Az *Átkelés* társadalmi tablója (torzója) képezi le talán a legérzékletesebben a közép-európai magyarság kelet és nyugat között ingázó Komp-országát, lejárt menetrendű, veszteglő pályaudvarát és a benne élők céltalan ödöngésének *önpazarló őrjöngését*. A Kárpát-medencei magyar néplelek *mozdíthatatlan magányát*. Azt a hazát, ahol a szabadság *szemtanúit* mindenkoron *száműzik*, a *maradókat* pedig *megvakítják*, hol az egymást eláruló *csókra fogcsikorgatás* és nem feltámadás következik, s „hol szabadságon lő tarkón a század” mindenkit, aki úgy hitte, hogy már megszabadult béklyóitól. Szikra János kérelmetlen költészetének lírai énje a látszat ellenére nem egy politizált poétika szócsöve, inkább a szétszóródott személyes és kollektív emlékezet *rangrejtett küldöttje*, aki *kétélű eszmék* és saját identitástudatának ellentmondásai közt vívódva, a század *szégyenszékére* állva, „Európa tolvajnyelvén” beszél el saját sorsának és hazájának egymást kiegészítő, töredékes történeteit. „Európa tolvajnyelve, / vers, / befalazott ige, / szálegyedül, / ujjszálmagad lépegetsz a semmibe” (*Köteles vers*).

Egyfajta tanúságtétel ez (lásd a hátsó borítón olvasható bemutatkozó szöveg ide vonatkozó részletét: „...kötelességem szolgálni – mindent a magyar nemzetnek köszönhetek”), de a versek vallomásértéke legalább olyan felfokozott, mint az említett, akár krónikás-szerepnek is nevezhető képviselői jelleg, amelyet emblematikusan a Cseh Tamás-dalok című ciklus reprezentál. *Hajlíthatatlan hittel* csendülnek fel a zene nélküli szavak; egy leharcolt nemzedék túlélője, a megszenvedett „szabadság veteránja” énekel kíséret nélkül, magában. Cseh Tamás is hasonlóképpen dalol a rendszerváltó Csengey Dénessel együtt írt *Mélyrepülés* című lemezen: „...*horgonyt fel és préseld jól a vitorlát fiú, / és aztán mindenkinek egy dupla rumot! / Ha útba ejtjük, Európát is szemügyre veszem, / Hogy élnek ott nélküliünk a jó magyarok...*

Nem vagyok részeg, fogd az esernyőd, / Pincér, nézze azt a rongyingű felhőt; / Lángol a gólya a távvezetékben, / Minden világos ebben a fényben!” Többek között Csengey alakját is megszólítja az egyik Szikra-szöveg. De nemcsak valós személyeknek, példaképeknek, barátoknak, szerelmeknek, közeli és távoli ismerősöknek ajánl verset a szerző, különböző irodalmi figurák is címzettjei vagy épp megtestesítői lesznek egy-egy üzenetnek Raszkolnyikovtól kezdve Nemesek Ernőn át Gulliverig, aki szövegközi utazásai során egészen Majomországig merészkedik...

Szikra János hozzá hasonlóan végül hazaindul. Üres tenyérrel közeledik tékozló országának szívéhez. *Igátlan igéktől* hajtva hajtja le, majd emeli fel a fejét. „Nézd: a két jegenyét július óta / hogy megritkította a szél! / Szimatolhatnak nyomunkban / a novemberi árnyak – megérkeztünk. / Indulhatunk most már ketten háromfele is, / marék hóért fölfele a havasokba. / Elhozhatnánk a Hercegnek, / országolni kитеhetné hó-almának az ablakba / ezer évre – nem olvadna el” (*Látogatás*).

Papp Máté

Határeset Lévay Anikó: *Borderline személyiségzavarom van*, Medicina Kiadó, 2013.

„Az írás öngyógyítás”. Ha jól emlékszem, utoljára Udvarhelyi Andrásnál olvastam ezt a már-már közhelyszerű megállapítást. Hányszor elmondjuk, hogy az ember megkönnyebbül, ha „kiírja magából” a nyomasztó, a fájdalmas emlékeket!

Ez a szentencia – úgy képezem – minden olyan író emberre érvényes, aki megpróbál „mélyebbre ásni”: aki nem elégszik meg a százszor elismételt sztereotípiák újabb és újabb variánsaival.

Kiírni magunkból! Nincsen semmi meglepő abban, ha egy szenvedő – beteg – embertársunk is megpróbálkozik vele. Többnyire sikertelenül, ezért léteznek a lélekgyógyászok, a pszichológusok.

Mert az írás – mesterség. Egész /egészséges?! embert kíván. Olyan valakit, aki az írott szót, az alkotást tanulja és műveli egész életében.

Most azonban egy olyan könyv került a kezembe, amely – szigorúan szólva – határeset. (Még a címről, a *Borderline*-ről is ilyesmi jut eszembe.) Mert a szerző, Lévay Anikó világosan, pontosan írja le állapotát, amiről olyan keveset tud az átlagember és az orvostudomány.

Személyiség- és identitászavar, kényszerbetegség, szorongás, depresszió! A laikus fejében ismeretlen világ kavargó. A szerző segít megértetni velünk egy olyan állapotot, amelyben sok ezer társával osztozik, és amelyről mi – a másik oldalon állók – szégyenletesen keveset tudunk.

Információi nyilván a szakember számára is sok újat mondanak. A szakirodalomnak is fontos része

lesz ez a vallomás. De a legfontosabb talán mégis az ebben a jól megírt, százhusz oldalas szövegben, hogy segítségül szolgálhat a sorstársaknak, azoknak, akik hasonló cipőben járnak. Akik – tudnak róla vagy sem – *borderline* betegek.

„Azért írtam ezt a vallomást – összegez a szerző –, hogy észrevegyenek minket.” Hogy a sorstársak ne érezzék egyedül, magukra hagyatva magukat.

Saját bevallása szerint a könyv megírása idején, harmincöt évesen, a tizenéves kora óta szenvedő egykori fiatal lány sokkal boldogabbnak és egészségesebbnek érzi magát. De azt még így sem hallgatja el, hogy igazi, hatékony segítséget soha, senkitől se kapott. Betegsége természetét is ő maga definiálta, és minden segítség nélkül, egyedül írta le.

Szakszerűen, tárgyilagosan. Az olvasó óhatatlanul arra gondol, hogy milyen izgalmas lenne, ha ez a szerző nemcsak ilyen szárazon, tárgyyszerűen írná le hosszú betegsége történetét. Azt, hogy hogyan lesz egy tizenhárom éves, életvidám, boldog kislányból önmarcangoló, szorongó, depressziós beteg. Szívszorító napló lehetne belőle, és talán-talán: szépirodalom.

A betegségeket végül is mindig az egészségesek diagnosztizálják. „A másik oldalon állók.” Ők mondják meg, hogy mi bajod van, és hogy mi legyen veled. Hiánycikk az orvosi- és a szépirodalomban egyaránt egy ilyen bentről érkező diagnózis (Palackposta. Üzenet.)

Ha megírja, Lévay Anikó vallomása hiánypótló munka lehet.

Ferdinandy György

